

Ks. ANTONI BARTOSZEK

Osoby niepełnosprawne w życiu społeczeństwa i Kościoła

Z okazji Europejskiego Roku Osób Niepełnosprawnych została zorganizowana przez Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach oraz Caritas Archidiecezji Katowickiej konferencja na temat osób niepełnosprawnych w życiu społeczeństwa i Kościoła. Konferencja odbyła się 10 XII 2003 r. w Miejskim Ośrodku Kultury w Rudzie Śląskiej-Nowym Bytomiu. Wybór miejsca konferencji nie był przypadkowy. Miasto Ruda Śląska od lat tworzy i realizuje programy przyjazne osobom niepełnosprawnym. Konferencja wpisała się w te programy, podkreślając i uwydatniając rolę miasta w procesie integracji osób niepełnosprawnych.

W 2003 r. odbyło się wiele konferencji i sympozjów naukowych na temat niepełnosprawności. Specyfiką konferencji w Rudzie Śląskiej, wynikającą z charakteru instytucji ją organizujących, było z jednej strony zaakcentowanie duchowego wymiaru problematyki niepełnosprawności, z drugiej zaś – ukazanie aktywnego udziału osób niepełnosprawnych zarówno w życiu Kościoła, jak i całego społeczeństwa. Tak sprecyzowana problematyka wymagała ujęcia interdyscyplinarnego. Prelegentami byli przedstawiciele kilku ośrodków naukowych Polski: Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz Uniwersytetu Śląskiego, a także osoby bezpośrednio podejmujące troskę o ludzi niepełnosprawnych.

Prezydent miasta Ruda Śląska, mgr inż. Andrzej Stania, otworzył konferencję i wprowadził w jej tematykę, ukazując wkład miasta w proces integracji niepełnosprawnych w społeczności lokalnej. Dziekan Wydziału Teologicznego w Katowicach ks. prof. dr hab. Wincenty Myszor podziękował władzom Rudy Śląskiej oraz Caritas katowickiej za zorganizowanie konferencji. W imieniu ks. abp. Damiana Zimonia przemówił ks. bp Gerard Bernacki.

W ramach pierwszej sesji, dotyczącej godności osób niepełnosprawnych, wystąpił ks. dr Artur Malina z Wydziału Teologicznego UŚ, który w referacie zatytułowanym „Niepełnosprawni w przekazie biblijnym” ukazał antropologiczny wymiar niepełnosprawności widoczny na kartach Starego Testamentu oraz jej wymiar chrystologiczny, ujawniający się w Nowym Testamencie. W konkluzji wystąpienia Prelegent podkreślił, iż w świetle eklezjologii św. Pawła obecność osób niepełnosprawnych jest darem dla Kościoła i świata, a ich misja jest Bożym charyzmatem. Po wystąpieniu ks. dr. Maliny miała miejsce prezentacja nagranej kilka dni przed konferencją rozmowy z prof. dr. hab. Wojciechem Chudym, filozofem z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Tematem rozmowy był sens życia osób niepełnosprawnych. Prof. Chudy, sam będąc osobą niepełnosprawną poruszającą się za pomocą wózka inwalidzkiego, zauważył, iż każda ludzka egzystencja jest naznaczona trudem. Stwierdził, iż trud życia, wyrażający się w zmaganiu z własną naturą, w przezwyciężaniu swego niedopasowania do innych oraz w świadomości nieuchronności śmierci, jest szczególnym czynnikiem wewnętrznego doskonalenia się, stanowiącym dla człowieka istotne zadanie moralne. Filozof z Lublina

podkreślił, iż sens życia osób niepełnosprawnych nie różni się co do istoty od sensu życia innych ludzi, jednak z racji tego, iż dotyczy osób ułomnych, cierpiących i niesprawnych, szczególnie uwydatnia się w moralnym trudzie stawania się „bardziej” osobą w kontekście fizycznej słabości.

Druga i trzecia sesja, przybliżała konkretne sposoby funkcjonowania osób niepełnosprawnych w życiu społeczeństwa i Kościoła. Pod nieobecność z powodu choroby prof. dr. hab. Jan Wiktora Sienkiewicza, historyka sztuki z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, który miał mówić o obecności twórczości plastycznej niepełnosprawnych umysłowo w polskiej sztuce współczesnej, ks. mgr Piotr Będziński, diecezjalny konserwator w Gliwicach, zaprezentował wykład zatytułowany „Malarstwo jako jeden ze sposobów komunikacji ze światem osób chorych psychicznie i niepełnosprawnych na kanwie twórczości Vincenta van Gogha”. Po ks. Będzińskim wystąpiła prof. dr hab. Zofia Żukowska z Akademii Wychowania Fizycznego w Warszawie, która w referacie zatytułowanym „Wartości sportu mierzone uczestnictwem młodzieży niepełnosprawnej w igrzyskach paraolimpijskich” ukazała wychowawcze wartości sportu oraz wskazała na potrzebę popierania i rozwijania działalności sportowej osób niepełnosprawnej. W końcowej części konferencji dwaj kapłani, bezpośrednio zaangażowani w działalność na rzecz osób niepełnosprawnych, ukazali wkład Kościoła w troskę o ludzi upośledzonych. Ks. mgr Tadeusz Zaleski, prezes Fundacji im. Brata Alberta w Krakowie, przedstawił działalność katolickich stowarzyszeń w Polsce, posługujących niepełnosprawnym, zaś ks. mgr Krzysztof Bąk, dyrektor Caritas w Katowicach, przedstawił działania podejmowane na rzecz osób niepełnosprawnych w archidiecezji katowickiej, szczególnie prezentując Ośrodek w Mikołowie-Borowej Wsi.

Widocznym owocem refleksji naukowych stała się wydana już na samą konferencję publikacja książkowa pt. *Osoby niepełnosprawne w życiu społeczeństwa i Kościoła* pod redakcją ks. dr. Antoniego Bartosza z Wydziału Teologicznego UŚ oraz mgr. Dariusza Sitko, dyrektora Ośrodka dla Niepełnosprawnych w Rudzie Śląskiej-Halembie. Książka prezentuje wyniki poszukiwań naukowych, realizowanych zarówno przez prelegentów konferencji, jak i przez przedstawicieli innych dziedzin wiedzy. Konferencji towarzyszyły także dwa wydarzenia kulturalne, których twórcami były osoby niepełnosprawne: występ „Absurdalnego Kabaretu” pod kierownictwem ks. Marka Wójcickiego oraz wystawa „Genesis”, przygotowana przez Ośrodek dla Niepełnosprawnych w Rudzie Śląskiej-Halembie.

Konferencja była adresowana do osób, którym bliska jest problematyka niepełnosprawności, a zatem do samych osób niepełnosprawnych, których obecność bardzo wyraźnie się zaznaczyła, do rodzin i bliskich osób niepełnosprawnych oraz do tych, którzy pracując i działając w różnych instytucjach, stykają się z problemem niepełnosprawności. Choć konferencja miała charakter ściśle naukowy, jednak równocześnie stała się miejscem i czasem zwykłego spotkania interpersonalnego, integracji oraz źródłem energii do dalszej posługi osobom niepełnosprawnym. W dyskusjach pokonferencyjnych bardzo wyraźnie podkreślono, iż konferencja poprzez sam dobór tematyki referatów, liczny udział osób niepełnosprawnych, ich aktywne włączenie się w dyskusję, poprzez wywiad z niepełnosprawnym profesorem oraz towarzyszące imprezy kulturalne, których twórcami i wykonawcami byli sami niepełnosprawni – ukazała ludzi niepełnosprawnych jako aktywnych i twórczych członków społeczeństwa i Kościoła, wnoszących cenny i niepowtarzalny wkład w lokalną oraz ogólnoludzką społeczność.

Ks. ANTONI BARTOSZEK

Nauka a jakość życia

W dniach od 24 do 26 VI 2004 r. odbyła się w stolicy Litwy, w Wilnie, VIII Międzynarodowa Konferencja zatytułowana „Nauka a jakość życia”, zorganizowana przez polski ośrodek akademicki Universitas Studiorum Polona Vilnensis, na czele z jego rektorem, prof. dr. hab. Romualdem Brazisem. Konferencja, zapoczątkowana przez Stowarzyszenie Naukowców Polaków Litwy w 1990 r., jest organizowana raz na dwa lata, przyczyniając się do integrowania polskiego środowiska naukowego w Wilnie.

Tematem szczegółowym VIII konferencji był międzynarodowy transfer edukacji uniwersyteckiej. Przedstawiciele różnych ośrodków akademickich z Polski, z Litwy, a także z Japonii oraz ze Stanów Zjednoczonych zastanawiali się na płaszczyźnie teoretycznej nad tym, jaki powinien być model i standard programu uniwersyteckiego, w czym ma wyrażać się kompatybilność, a czym swoistość programów, zaś na płaszczyźnie bardziej praktycznej starali się zaprezentować politykę, standardy i prawo uznawania wykształcenia w poszczególnych krajach. Ogólnym celem konferencji było wyróżnienie, w wyniku interdyscyplinarnej dyskusji nad osiągnięciami różnych kierunków, wartości zalecanych do zamieszczenia w programach kształcenia uniwersyteckiego. Obrady odbywały się w ramach dwóch sesji plenarnych (inaugurującej oraz kończącej konferencję) oraz w spotkaniach sekcyjnych, skoncentrowanych na bardziej szczegółowych zagadnieniach, takich jak: wartości duchowe, rodzina, ochrona zdrowia, ochrona środowiska, ekonomia i technologia, prawo i polityka, literatura i sztuka.

Pierwsza sesja plenarna najpełniej i najbardziej bezpośrednio prezentowała zagadnienia związane z wiodącym tematem konferencji. Wykład inauguracyjny sesję wygłosił ks. dr Antoni Bartoszek z Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Tytuł wystąpienia brzmiał „Integralna koncepcja osoby ludzkiej jako istotny element programu uniwersyteckiego”. Ks. Bartoszek podkreślił, iż całościowe spojrzenie na osobę ludzką, uwzględniające wszystkie wymiary człowieczeństwa, w tym także wymiar duchowy i moralny, powinno leżeć u podstaw działania każdego uniwersytetu. Człowiek jest bowiem podmiotem poznającym prawdę i ten fakt uwidacznia się w sposób szczególny w środowisku uniwersyteckim. Naukowiec w sposób naturalny jest otwarty na wartości duchowe; podejmując bowiem wysiłek poszukiwania prawdy, doświadcza *spes veritatis*, zaś odkrycie prawdy rodzi w nim *gaudium veritatis*. Referent zwrócił uwagę na fakt, iż z racji tego, że człowiek prawdy nie stanowi, ani jej nie tworzy, lecz ją odkrywa, człowiek też nie decyduje o tym, co jest dobre, a co złe. Dlatego też zasady wolności badań naukowych nie wolno oddzielać od odpowiedzialności etycznej. Ks. Bartoszek, ukazując także wspólnotowy charakter społeczności akademickiej, zaakcentował konieczność tworzenia właściwych relacji interpersonalnych w środowisku uniwersyteckim. Wśród wielu postaw potrzebnych środowisku akademickiemu wyszczególnił postawę solidarności, rozumianą zgodnie ze społecznym naucza-

nieniem Kościoła jako mocną i trwałą wolę angażowania się na rzecz dobra wspólnego oraz postawę określaną mianem *caritas academica*, pojmowaną jako formę chrześcijańskiej miłości realizowaną w środowisku uniwersyteckim. W zakończeniu referatu Autor stwierdził, iż „uniwersytet, będąc środowiskiem, w którym w sposób szczególnie objawia się duchowy wymiar człowieczeństwa, jest równocześnie miejscem, w którym duchowe i moralne wartości osoby ludzkiej powinny być promowane. Naukowa refleksja nad integralną wizją osoby ludzkiej powinna być na uniwersytetach kontynuowana, natomiast wyniki tej refleksji winny wytyczać kształt uniwersyteckich programów”. Obecność ks. Bartoszką na konferencji, należącej do cyklu poświęconego relacjom między nauką a jakością życia, wiąże się z jego naukowymi zainteresowaniami dotyczącymi moralnego wymiaru jakości życia. Referat w formie artykułu został skierowany do druku w naukowym czasopiśmie „Studium Vilnense”.

O ile wykład ks. dr. Bartoszką podejmował zagadnienie programu uniwersyteckiego od strony teoretycznej – personalistyczno-teologicznej, o tyle wykłady dr Krystyny Strumiłło z Łodzi oraz dr. hab. Tomasza Dołęgowskiego z Warszawy wskazywały na pewne praktyczne rozwiązania, dotyczące międzynarodowej wymiany myśli naukowej oraz międzynarodowego wymiaru dydaktyki akademickiej. Wykład dr Krystyny Strumiłło zatytułowany był „Znaczenie programów współpracy międzynarodowej w procesie edukacji w szkołach wyższych”. Referentka omówiła założenia oraz realizację następujących programów, wspierających międzynarodową współpracę: TEMPUS, SOKRATES oraz LEONARDO DA VINCI. Uruchomiony na podstawie decyzji Rady Ministrów Wspólnoty Europejskiej w 1990 r. program TEMPUS jest programem pomocowym Unii Europejskiej (UE), wspierającym współpracę między uczelniami z krajów UE oraz z krajów Europy Środkowo-Wschodniej, nie przynależących do UE. Z kolei zadaniem programu SOKRATES, także będącego inicjatywą Wspólnoty Europejskiej, jest rozszerzanie współpracy europejskiej w dziedzinie edukacji. Celem programu jest kreowanie europejskiego wymiaru w nauczaniu, rozwijanie poczucia jedności w Europie oraz wspomaganie procesów przystosowania się do nowych warunków społecznych i ekonomicznych w perspektywie zjednoczonej Europy. Autorka wskazała także na bardziej szczegółowe komponenty programu SOKRATES, takie jak: ERASMUS, umożliwiający międzyuczelnianą wymianę studentów, ARION, realizujący wizyty studyjne, których podstawowym celem jest pogłębianie świadomości realiów europejskich w dziedzinie edukacji, NARIC, dążący do międzynarodowego uznawania dyplomów bez procesów nostryfikacyjnych, oraz MINERWA, umożliwiający kształcenie otwarte i na odległość poprzez stosowanie technologii informatyczno-komunikacyjnych w edukacji. Program LEONARDO DA VINCI jest trzecim realizowanym w Polsce programem edukacyjnym Unii Europejskiej, wspierającym politykę Unii w zakresie kształcenia i szkolenia zawodowego. Dalekosiężnym celem programu jest dostosowanie systemu kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy w zjednoczonej Europie oraz poprawa sytuacji na rynku pracy w poszczególnych krajach.

Dr hab. Tomasz Dołęgowski ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie przedstawił wykład zatytułowany „Gospodarka bazująca na wiedzy i Strategia Lizbońska a międzynarodowy transfer edukacji akademickiej”. Strategia Lizbońska, przyjęta w marcu 2000 r., jest obecnie najważniejszym programem społeczno-gospodarczym Unii Europejskiej. Jego celem jest uczynienie z Unii wiodącej gospodarki świata w perspektywie do 2010 r. W ramach Strategii Lizbońskiej jest realizo-

wany Proces Boloński, przyjęty w 1999 r., a zawierający zadania prowadzące do zbliżenia systemów szkolnictwa wyższego krajów europejskich. Głównym celem Deklaracji Bolońskiej jest stworzenie do 2010 r. Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego. Dr hab. Tomasz Dołęgowski przypomniał, iż podstawowymi zadaniami Procesu Bolońskiego są: po pierwsze – wprowadzanie przejrzystych i porównywalnych systemów stopni oraz wdrożenie suplementu do dyplomu; po drugie – powszechne stosowanie systemu punktów kredytowych (tj. ECTS – European Credit Transfer System); po trzecie – przyjęcie systemu kształcenia opartego na dwóch głównych poziomach: licencjackim – bakalaureat i magisterskim – master („pre-licence” i „post-licence”). Referent przedstawił różne drogi prowadzące do umiędzynarodowienia edukacji i pogłębienia międzynarodowej współpracy naukowej: tworzenie międzynarodowych programów wymiany studentów i profesorów oraz wspólnych badań naukowych; uruchamianie dla potrzeb studentów własnych i obcokrajowców edycji studiów w językach obcych; tworzenie wraz z poszczególnymi uczelniami partnerskimi sieci (grup) uczelni (np. CEMS – Community of European Management Schools); zakładanie uczelni międzynarodowych (np. Uniwersytet Europejski Viadrina lub Central European University); tworzenie zagranicznych filii (np. filia Stockholm School of Economics w Rydze).

W czasie spotkań sekcyjnych specjaliści poszczególnych dziedzin wiedzy prezentowali swoje osiągnięcia naukowe w krótkich referatach. Następnie w dyskusjach, najczęściej o charakterze interdyscyplinarnym, wydobywano pewne elementy, których uwzględnienie będzie sprzyać edukacji uniwersyteckiej oraz międzynarodowemu transferowi. Sesja ogólna, kończąca konferencję, miała wyraźne nachylenie pedagogiczne. Wśród kilku referatów warto w tym miejscu wskazać na wykład pt. „Nauczyciel jako osoba w obszarze edukacyjnym szkoły współczesnej” prof. dr. hab. Zdzisława Ratajka, Dziekana Wydziału Pedagogicznego i Nauk o Zdrowiu Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach. Prof. Ratajek omówił kilka cech, które powinny charakteryzować współczesnego nauczyciela: nauczyciel nie jest obecnie autorytarnym przekazicielem wartości, lecz wyraża wartości swoją osobowością i postawą; nauczyciel powinien być sobą i osobą wobec uczniów, a nie powinien odgrywać roli nauczyciela; nauczyciel jest zawsze dyspozycyjny, by nie osamotnić ucznia, jednak bez natrętnych ofert; w relacji nauczyciel–rodzice nie chodzi ani o tożsamość ról, ani o przeciwstawienie, lecz o wspomaganie ról; nauczyciel uczy się także od swojego ucznia. Dostrzegając problem negatywnej rekrutacji, wyrażającej się m.in. w tym, iż na studiowanie pedagogiki oraz teologii często decydują się studenci słabsi, Dziekan Ratajek wskazał na istotną rolę nauczyciela nauczycieli.

Poza wymiarem czysto naukowym konferencja miała charakter zwykłego międzypersonalnego spotkania. W dniu rozpoczęcia konferencji jej uczestnicy mieli możliwość uczestniczenia we mszy św. odprawianej w kaplicy Ostrobramskiej. Wieczorem drugiego dnia odbył się bankiet w Narodowym Muzeum Sztuki Stosowanej, zaś po zakończeniu konferencji uczestnicy wzięli udział w wycieczce po Wilnie. Podczas tych nieformalnych spotkań przedstawiciele różnych ośrodków zacieśnili więzi interpersonalne, w ten sposób przyczyniając się pośrednio do umacniania transferu myśli naukowej między różnymi ośrodkami w Polsce oraz do jeszcze intensywniejszej współpracy polsko-litewskiej.

Podsumowując konferencję, należy stwierdzić, iż jej cennym rysem było szczególne zaakcentowanie aspektów antropologicznych. Podkreślenie wartości duchowych w programach uniwersyteckich oraz wskazanie na znaczenie wymiaru peda-

gogenicznego edukacji uniwersyteckiej są wyraźnymi owocami naukowego spotkania w Wilnie. Zbyt wielka różnorodność tematów podejmowanych przede wszystkim podczas spotkań sekcyjnych mogła stanowić pewną trudność w realizacji interdyscyplinarnej dysputy naukowej. Jednak ten szeroki wachlarz bardzo szczegółowych zagadnień naukowych jest jeszcze jednym potwierdzeniem wagi podejmowania najbardziej fundamentalnych zagadnień antropologicznych.

Ks. ANTONI BARTOSZEK

Życiem otulana śmierć

Dnia 6 X 2004 r. odbyła się na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie Ogólnopolska Konferencja pod hasłem: „Życiem otulana śmierć. Duchowe wartości oraz moralne przesłanie posługi hospicyjnej i opieki paliatywnej”. Konferencja została zorganizowana przez Caritas w Polsce, ze szczególnym zaangażowaniem dyrektora Caritas Płockiej, ks. dr. Jerzego Zająca, przewodniczącego Komisji Zdrowia Caritas Polskiej. Współorganizatorami był Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Konferencja wpisała się w obchody 60. Tygodnia Miłosierdzia zorganizowanego w dniach 3–9 X 2004 r. przez Komisję Charytatywną Episkopatu Polski oraz Caritas w Polsce. Założeniem 60. Tydzień Miłosierdzia, obchodzonego pod hasłem: „Życiem otulana śmierć. Naśladować Chrystusa w posłudze hospicyjno-paliatywnej” było przybliżenie filozofii hospicyjnej społeczeństwu i Kościołowi. Z tego względu celem konferencji było wydobyć – poprzez interdyscyplinarną refleksję naukową – duchowych i moralnych wartości ruchu hospicyjnego oraz opieki paliatywnej. W konferencji uczestniczyli przedstawiciele władz państwowych, wojewódzkich i samorządowych, dyrektorzy diecezjalnych placówek Caritas, osoby w różnorodny sposób zaangażowane w działalność hospicjów i opieki paliatywnej oraz liczna grupa studentów.

Uczestników konferencji przywitał przewodniczący Caritas Polskiej ks. Adam Dereń. Następnie głos zabrał rektor Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, ks. prof. dr hab. Roman Bartnicki. Nawiązując do hasła konferencji, stwierdził, iż słowa „Życiem otulana śmierć” wskazują na istotę opieki nad terminalnie chorymi. Rodzina chorego, zespół hospicyjny, wspólnota Kościoła oraz całe społeczeństwo są powołane do tego, aby otulić płaszczem miłości oraz fachowej medycznej pomocy osoby odchodzące. Idea towarzyszenia umierającym stanowi bowiem istotny element filozofii hospicyjnej. Następnie Przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski, ks. abp Józef Michalik, w słowie wprowadzającym zwrócił uwagę na fakt, iż zarówno konferencja, jak i Tydzień Miłosierdzia wpisują się w całoroczny program duszpasterski realizowany w Kościele w Polsce. „Naśladować Chrystusa”, hasło programu duszpasterskiego na 2004 r., jest w sposób szczególny urzeczywistniane w posłudze nad terminalnie chorymi. Ks. Arcybiskup podkreślił, iż hospicjum i opieka paliatywna są szczególnie uprzywilejowanymi wspólnotami, w których każdy, służący człowiekowi ciężko choremu, może naśladować Jezusa, Lekarza ludzkich ciał i dusz.

Konferencja składała się z dwóch sesji, prowadzonych przez dr Jadwigę Pyszkowską ze Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach oraz ks. prof. dr hab. Jarosława Korala z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Sesję pierwszą, zatytułowaną: „Odkryć życie – otulić życie – bronić życia”, rozpoczął prof. Wojciech Falkowski, rektor mieszczącego się w Londynie Polskiego Uniwersytetu na Obczyźnie. Prof. Falkowski przedstawił postać Cecyli Saunders,

twórczyni współczesnego ruchu hospicyjnego. W swoim wystąpieniu, mającym charakter osobistego świadectwa wypływającego z jego spotkań z założycielką hospicjum, Rektor wskazał na głęboką przyjaźń pani Saunders z Dawidem Taśmą, Polakiem żydowskiego pochodzenia, jako na jedno z istotnych doświadczeń, które znalazło się u korzeni ruchu hospicyjnego. Długie rozmowy C. Saunders z umierającym w 1948 r. Dawidem zrodziły bowiem myśl o tym, iż potrzebne jest stworzenie w społeczeństwie miejsca i wspólnoty, w których ludzie terminalnie chorzy mogliby odejść w sposób godny, doświadczając ulgi w cierpieniu oraz miłości ze strony otoczenia. Prof. Falkowski przywołał symboliczny akt ofiarowania przez Dawida Taśmę pani C. Saunders 500 funtów brytyjskich, jedynego majątku jaki posiadał, z przeznaczeniem na „okno w jej domu”, przeznaczonym dla ludzi ciężko chorych, potrzebujących wszechstronnej opieki i wsparcia.

Po tych historycznych refleksjach wystąpiła prof. dr hab. Krystyna de Walden-Gałaszko z Akademii Medycznej w Gdańsku, krajowy konsultant w dziedzinie medycyny paliatywnej, prezentując referat zatytułowany: „Stan opieki paliatywnej w Polsce oraz zaangażowanie Kościoła w jej rozwój”. Prof. de Walden-Gałaszko podała, iż obecnie w Polsce opieka paliatywno-hospicyjna jest realizowana w 439 jednostkach; w tym jest 129 placówek stacjonarnych, 150 zespołów opieki domowej oraz 160 poradni medycyny paliatywnej. Profesor zauważyła, iż pomimo znaczącego rozwoju opieki paliatywnej w Polsce, liczba placówek jest wysoce niewystarczająca w stosunku do potrzeb, co sprawia, że opieką obejmuje się ok. 50% chorych umierających. Krystyna de Walden-Gałaszko wskazała także na istotny wkład Kościoła zarówno w powstanie ruchu hospicyjnego w Polsce, jak i w aktualny rozwój opieki paliatywnej. Wspomniała między innymi o działalności w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku grupy synodalnej w Krakowie, w ramach której podejmowano domową opiekę nad ludźmi przewlekle chorymi. Przywołała także postać ks. Eugeniusza Dutkiewicza, który na przełomie 1983/84 r. zapoczątkował nową formę pomocy umierającym w domu, realizowaną na zasadzie wolontariatu. Działania ks. Dutkiewicza dały silny impuls do zakładania wielu placówek posługujących chorym, działających w ramach wspólnot Kościoła, przy kierownictwem lub bardzo czynnym udziale księży. Pani Profesor podała, iż w chwili obecnej działa przy kościołach 12 hospicjów stacjonarnych, w tym 7 to ośrodki Caritas, oraz 37 zespołów hospicyjnych domowych, wśród których 30 to ośrodki Caritas. Poza działalnością czysto „organizacyjną” Kościół od początku i w chwili obecnej pełni funkcję formacyjną, kształtując postawy personelu medycznego przez czynny udział kapelanów hospicyjnych w zebraniach zespołu, organizacji rekolekcji, dni skupienia oraz pielgrzymek. Dla samych chorych oraz dla zespołów hospicyjno-paliatywnych duszpasterska rola Kościoła ma szczególne znaczenie.

Po analizach historyczno-socjologicznych, prezentujących istotę opieki hospicyjno-paliatywnej, z referatem: „Wartość życia ludzkiego i jego ochrona w kontekście współczesnych” wystąpił ks. prof. dr hab. Henryk Skorowski, dziekan Wydziału Nauk Historycznych i Społecznych UKSW, przedstawiając antropologiczno-moralny fundament działań odnoszących się do ludzkiego życia, a zatem także tych realizowanych w ramach opieki nad terminalnie chorymi. Na wstępie swego wystąpienia wskazał na współczesne zagrożenia dla ludzkiego życia, grupując je w dwa zasadnicze typy: bezpośrednie niszczenie życia człowieka (np. zabójstwa, ludobójstwa, samobójstwa) oraz działania nie mające charakteru bezpośredniego niszczenia życia, ale wprowadzające istotny czynnik jego zagrożenia (np. nieludzkie warunki pracy). Następnie Prelegent przedstawił życie ludzkie ja-

ko podstawową wartość człowieka. Szczególna wartość ludzkiego życia wypływa z faktu, iż jest to życie osoby, charakteryzujące się wymiarem duchowym. Godność życia wynika również z faktu, iż jest ono ofiarowane człowiekowi przez Boga; jest darem, dzięki któremu Bóg udziela coś z siebie stworzeniu. Z prawdy o szczególnej godności ludzkiego życia wypływa zasada nietykalności i nienaruszalności życia. Wszelkie formy godzenia w samo życie wychodzą zatem poza sferę działań etycznie dobrych. Spośród wielu form godzenia w życie ks. prof. Skorowski szerzej omówił problem eutanazji. Choć eutanazji nie towarzyszy uczucie nienawiści, lecz intencją jej podejmowania jest współczucie i pragnienie udzielania pomocy, to jednak, z racji tego, iż życie ludzkie jest nietykalne, zaś prawdziwa miłość polega na afirmacji całego człowieka, a więc także z nim związane go ludzkiego życia, należy stwierdzić – podkreślił prelegent, powołując się na encyklikę *Evangelium vitae* – iż eutanazja jest poważnym naruszeniem Prawa Bożego jako moralnie niedopuszczalne dobrowolne zabójstwo osoby ludzkiej.

Drugą sesję zatytułowaną „Ukazać piękno życia – poznać głębię życia – wspierać życie” rozpoczęło wystąpienie prof. dr. hab. Jana Wiktora Sienkiewicza z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego pt. „Znaczenie *Cyklad Chrystologicznych* Mariana Bohusza-Szyszki w Hospicjum św. Krzysztofa w Londynie”. Profesor jako historyk sztuki omówił galerię obrazów polskiego malarza Bohusza-Szyszki, męża Cecyli Saunders, znajdującą się na ścianach poszczególnych pomieszczeń Hospicjum św. Krzysztofa. Wśród wielu obrazów artysty zamieszczonych w hospicjum szczególne znaczenie mają obrazy o tematyce religijnej. W nowoczesnej kaplicy hospicyjnej znajduje się jako główny element dekoracyjny tryptyk „Narodzenie–Ukrzyżowanie–Zmartwychwstanie”, ilustrujący w symbolicznym skrócie życie Chrystusa. Motyw zmartwychwstania pojawia się również na obrazie zawieszonym na czołowej ścianie długiego korytarza, przy wyjściu z kaplicy głównej. W niewielkiej kaplicy Najświętszego Sakramentu zamieszczony jest obraz „Ostania wieczerza”. Po raz trzeci wątek zmartwychwstania pojawia się na obrazie w kaplicy Zmarłych. W jadalni hospicjum znajdują się cztery obrazy, wszystkie o tematyce religijnej: „Zesłanie Ducha Świętego”, dwie kompozycje „Siedmiu Archaniołów” oraz „Piotr próbujący przejść po wodzie”, zaś w sali telewizyjnej zamieszczony jest obraz „Cud w Kanie Galilejskiej”. Wśród wielu obrazów znajdujących się na korytarzach hospicjum, prezentujących martwą naturę oraz pejzaże, zamieszczone są płótna zatytułowane: „Jezus ukazujący się Apostołom nad brzegiem jeziora”, „Resurrection”, „Gołębica Ducha Świętego” oraz zamieszczony nad drzwiami wejściowymi obraz „Święty Krzysztof przenoszący Chrystusa”. W centrum naukowym hospicjum znajduje się kompozycja zatytułowana „Ukrzyżowanie z zapowiedzią zmartwychwstania”. Prof. Sienkiewicz, powołując się na samą C. Saunders, powiedział, iż dzieła Mariana Bohusza-Szyszki stanowią swoiste credo hospicjum. Jego podstawy moralne są bowiem głęboko religijne, przy czym sam pacjent może być osobą niewierzącą. Choć obrazy artysty nie są łagodne w swym wyrazie, lecz raczej energiczne, niespokojne, czasem nawet brutalne, wyrażając w ten sposób siłę cierpienia, a także bunt i lęk przed chorobą, to jednak ostatecznie przypominają i uświadamiają chorym, iż „ostatnim słowem jest zmartwychwstanie”.

Kolejny referat zatytułowany „Ulga w cierpieniu – cel opieki hospicyjno-paliatywnej” wygłosił prof. dr. hab. Jacek Łuczak z Akademii Medycznej w Poznaniu, przewodniczący Stowarzyszenia Rozwijania Opieki Paliatywnej w Europie Środkowo-Wschodniej. Na wstępie Profesor przywołał nową, bo obowiązującą od 2002 r. definicję opieki paliatywno-hospicyjnej WHO, określając ją jako

wszechstronne, sprawowane przez interdyscyplinarny zespół działania, służące zaspokajaniu potrzeb cielesnych, psychosocjalnych i duchowych, zapobieganiu i niesieniu ulgi w cierpieniu chorym na postępujące, nie poddające się leczeniu przyczynowemu choroby o niepomyślnym rokowaniu oraz wspomaganie ich rodzin; celem jest poprawa jakości życia. Jacek Łuczak podkreślił stale aktualne, priorytetowe znaczenie opieki domowej, która umożliwia choremu przebywanie do końca wśród swoich bliskich. Zaakcentował, iż rozwijana w Polsce od ponad ćwierćwiecza opieka paliatywno-hospicyjna czerpie z wielowiekowych doświadczeń solidarności z cierpiącymi chorymi, posługi samarytańskiej, gościnności serca i przetrwałych, szczególnie wśród mieszkańców miasteczek i wsi, religijnych tradycji wspólnot rodzinnych opiekowania się chorym umierającym w domu. Dynamiczny rozwój tej opieki oraz nieporównywalny z innymi krajami stały rozwój wolontariatu stanowią istotny wkład Polski do Unii Europejskiej.

Ostatnim referatem konferencji było wystąpienie ks. dr. Antoniego Bartosza z Uniwersytetu Śląskiego, zatytułowane „Opieka hospicyjno-paliatywna posługą samarytańską w kontekście współczesnych przemian w opiece nad terminalnie chorymi”. We wstępie Prelegent zauważył, iż opieka nad terminalnie chorymi w Polsce, pierwotnie będąc w dużej mierze spontanicznym ruchem społecznym, obecnie ulega licznym przekształceniom, związanym z tworzeniem różnego rodzaju procedur administracyjnych, z podpisywaniem umów z NFZ, z realizacją standardów. Ks. Bartoszek dostrzegł, iż nowe odczytanie przypowieści o miłosiernym Samarytaninie z Ewangelii według św. Łukasza pozwala na uzyskanie cennego światła, które umożliwi osobom pracującym w opiece paliatywnej znalezienie właściwych postaw moralnych, pozwalających pozostać wiernym podstawowym założeniom filozofii hospicyjnej, przy równoczesnym otwarciu się na nową rzeczywistość i nowe wyzwania. Prelegent przedstawił „paradygmat Samarytanina”, czyli pewien model, wzorzec odniesienia do człowieka terminalnie chorego. W ramach „paradygmatu Samarytanina” wyodrębnił dziesięć elementów postawy moralnej, która powinna być przyjmowana w ramach opieki paliatywno-hospicyjnej: 1) zatrzymanie się przy cierpiącym rozumiane nie jako ciekawość, ale gotowość do pomocy, 2) integralna empatia, zawierająca element poznawczy i emocjonalny, 3) pierwszeństwo relacji międzyludzkich nad instytucją, 4) realizacja profesjonalnego leczenia paliatywnego, 5) właściwe dysponowanie czasem i 6) finansami w służbie choremu, 7) umiejętne kształtowanie zależności między pracą etatową a wolontariatem, 8) szacunek wobec przekonań religijnych oraz światopoglądowych chorego, 9) kształtowanie zasady współodpowiedzialności w ramach wewnątrzhospicyjnej współpracy, 10) rozumienie opieki hospicyjnej jako posługi religijnej.

Całość naukowego spotkania podsumował ks. prof. dr hab. Jarosław Koral, dziękując organizatorom, prelegentom oraz wszystkim uczestnikom za wkład w konferencję. Konferencję zakończył koncert zatytułowany „Kochajmy życie”. W ramach koncertu wystąpili: Edyta Ciechomska (sopran), Ewelina Hańska (sopran), Bogusław Morka (tenor), Ryszard Morka (bas), prezentując słynne arie operetkowe. Dwa poczęstunki, w przerwie między sesjami oraz po zakończeniu konferencji, stały się okazją do towarzyskich spotkań oraz nieformalnej wymiany myśli.

Konferencja „Życiem otulana śmierć”, będąc jednym z wielu spotkań naukowych, dotyczących opieki paliatywnej organizowanych w Polsce, miała pewne rysy charakterystyczne. W jej ramach, przede wszystkim dzięki wystąpieniom prof. Falkowskiego oraz prof. Sienkiewicza, przywołującym postać C. Saunders, nastąpiło bardzo wyraźne odwołanie się do pierwotnych korzeni ruchu hospicyj-

nego. Spojrzenie ku początkom nie oznacza jakiegóś stagnacji, lecz jest wyrazem troski o zachowanie podstawowych elementów filozofii hospicyjnej, którymi jest idea otwarcia się na człowieka odchodzącego oraz szczególna wrażliwość na duchowy wymiar jego człowieczeństwa. Wystąpienia prof. de Walden-Gałuszko oraz prof. Jacka Łuczaka ukazały, iż opieka paliatywna nie zatrzymuje się w miejscu, ale stale się rozwija, aby pokonując różne trudności, jeszcze pełniej służyć choremu i jego rodzinie. Ważnym momentem tych wystąpień było ukazania znaczącego wkładu Kościoła w rozwój opieki paliatywnej. Wspólnota Kościoła oraz świeckie społeczności mogą bowiem spotykać się i współpracować w imię troski o chorego, zachowując swoją autonomię oraz tożsamość. Moralny wymiar opieki paliatywno-hospicyjnej został przedstawiony przez księży prelegentów. O ile wystąpienie ks. prof. Skorowskiego miało charakter ogólny, a zarazem podstawowy, gdyż wskazało na godność i wartość ludzkiego życia oraz na niebezpieczeństwo eutanazji, o tyle referat ks. Bartoszka wskazał na konkretne postawy moralne, które powinny być przyjmowane przez osoby posługujące w hospicjum i opiece paliatywnej. W konferencji były obecne liczne odniesienia chrystologiczne. Stało się tak przede wszystkim dzięki wystąpieniu Jana Wiktora Sienkiewicza, ks. Antoniego Bartoszka oraz ks. Henryka Skorowskiego.

Refleksja naukowa prowadzona w ramach konferencji dotyczyła zarówno płaszczyzny naturalnej, jak i nadprzyrodzonej. Spotkanie myśli personalistycznej z teologiczną jest cechą charakterystyczną wielu konferencji poświęconych opiece paliatywnej. Bardzo często refleksja nad człowiekiem, jego cierpieniem, umieraniem i śmiercią prowadzi do refleksji nad tajemnicą Boga, umożliwiając odkrycie osoby Jezusa Chrystusa, w którym najpełniej objawia się istota człowieczeństwa.

Ks. BOGDAN BIELA

XV Sympozjum KOINONIA **Proboszcz – duszpasterz czy menadżer?** (Tarnobrzeg 11–12 X 2004 r.)

W dniach od 11 do 12 X 2004 r. odbyło się w Tarnobrzegu kolejne sympozjum KOINONIA¹. Celem owych spotkań teoretyków i praktyków *cura paroralis* jest odnowa parafii w duchu Vaticanum II. W okresie bezpośrednio po Soborze Watykańskim II Sługa Boży ks. Franciszek Blachnicki, inicjując w ramach „ruchu żywego Kościoła” ruch odnowy parafii, czego wyrazem stały się m.in. sympozja KOINONIA, postulował „holistyczną” koncepcję duszpasterstwa. Mówiąc o budowaniu wspólnoty parafialnej, posłużył się obrazem budowy domu, podczas której „jest cały szereg akcji: trzeba kopać, trzeba przywieźć materiał [...], ale wiadomo, że jak przyjdzie wielu ludzi i każdy według swojej specjalności będzie coś robił, to z tego dom jeszcze nie powstanie. W związku z budowaniem może powstać też taki problem, który trzeba rozwiązać kompleksowo, powiedzmy problem wilgoci czy odwodnienia gruntu [...]. Jest więc wtedy szereg cząstkowych problemów i działań. Jednak przede wszystkim, żeby zbudować dom, potrzebny jest architekt, który ma całościową wizję. [...] Poszczególni wprowadzani do akcji ludzie nie muszą znać całego planu, ale ktoś jeden ogarnia całość i wie, że teraz trzeba to zrobić, potem przyjdzie etap następny, trzeba pamiętać o tym i tamtym, i wtedy dopiero wyjdzie całość. [...] Dlatego dzisiaj mówi się, że tak zwany duszpasterz to jest właśnie człowiek, który jest tym budowniczym ogarniającym całość. On musi mieć całościową wizję. On nie może ulec aktywizmowi i mieć tylko problem, jak to wszystko z sobą pogodzić, w czasie zmieścić, żeby szło jedno po drugim, tylko on musi wiedzieć, do czego to zmierza, na jakim etapie teraz znajduje się ta wspólnota, która ma być budowana w Kościół żywy, jakie muszą być uruchomione procesy. Koordynowanie, kierowanie tym procesem według pewnej wizji to jest właśnie główne zadanie prezbitera”².

Warto zwrócić uwagę, iż Kościół w ostatnich latach coraz wyraźniej stawia przed odpowiedzialnymi za życie i rozwój parafii pytanie o rolę kapłana jako przewodnika wspólnoty eklezjalnej. Wyrazem tego są m.in.: posynodalna adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis* Jana Pawła II (25 III 1992 r.) oraz dokumenty wydane przez Kongregację ds. Duchowieństwa: dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów *Tota Ecclesia* (31 I 1994 r.), list *Kapłan głosiciel słowa, szafarz sakramen-*

¹ Sympozjum zostało zorganizowane przez Instytut Formacji Pastoralno-Liturgicznej KUL, Katedrę Teologii Pastoralnej Szczegółowej PAT, Wyższe Seminarium Duchowne w Sandomierzu, Instytut Teologiczny w Sandomierzu, Instytut im. Ks. F. Blachnickiego, Stowarzyszenie „Unia Kapłanów Chrystusa Sługi”, parafię św. Barbary w Tarnobrzegu.

² F. B l a c h n i c k i, *Rekolekcje dla wspólnoty kapłanów Chrystusa Sługi*, Lublin 1991, s. 19. Por. tenże, *Etapy realizacji wspólnotowego modelu parafii. Wizja Ruchu Światło-Życie*, „Koinonia” 1979, nr 2, s. 12–20.

tów i przewodnik wspólnoty w drodze do Trzeciego Tysiąclecia chrześcijaństwa (19 III 1999 r.), instrukcja *Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej* (4 VIII 2002 r.). Nie da się jednocześnie ukryć, że oczekiwania wobec proboszczów tworzą pewne napięcie we wspólnotach parafialnych. Z jednej strony ma być to przewodnik wspólnoty – jej życia wiary, modlitwy, liturgii, z drugiej proboszcz jest także w jakimś zakresie menadżerem parafii, zarządcą także jej strony instytucjonalnej. Jak to pogodzić? Odpowiedź na to pytanie starano się udzielić w czasie trzech sesji sympozjum, na które złożyły się trzy referaty, panel, warsztaty, dyskusja plenarna, wieczór wspomnień na temat ewangelizacji w diecezji sandomierskiej oraz wspólna modlitwa.

Referat niejako wprowadzający pt. „Kapłan jako budowniczy *communio* parafialnej” przedstawił ks. dr Bogdan Biela (US Katowice). W referacie, na tle funkcjonujących obecnie modeli duszpasterstwa parafialnego (model kultyczny, autorytatywny, zastępczo spełniający zadania świeckie, oparty na współpracy z Parafialną Radą Duszpasterską, ewangelizacyjno-katechumenacki), zostały przedstawione główne kierunki strategii działania Kościoła, wynikające z eklezjologii wspólnoty. Nowe uwarunkowania narzucają bowiem Kościołowi nie tylko potrzebę przesunięcia akcentów, ale i punktów ciężkości w działaniu duszpasterskim, aby nabyło ono cech określonych przez soborową eklezjologię komunii. Ten nowy model duszpasterstwa parafialnego – jak to wyraził zwięźle Jan Paweł II w *Christifideles laici* – wynika z faktu, że parafia, będąc rzeczywistością zbudowaną na gruncie teologicznym, jest „wspólnotą wiary oraz wspólnotą organiczną” (ChL 26). Wynikają stąd wielorakie postulaty dla proboszczów, aby mogli budować parafialną wspólnotę wspólnot. Można wskazać na niektóre z nich: przyswoić sobie nowy obraz Kościoła wypracowany przez Sobór Watykański II (bez poprawnej wizji Kościoła nie ma poprawnego duszpasterstwa parafialnego) – konkretnie chodzi o promocję „Kościoła budującego wspólnotę” na rzecz „Kościoła celebrującego”; otworzyć się na laikat (bez niego nie ma Kościoła ani prawdziwej ewangelizacji); przygotować odpowiednio świeckich do współodpowiedzialności za misję Kościoła w świecie oraz do najrozmaitszych posług we wspólnocie lokalnej. Nie można bowiem sobie wyobrazić organicznie działającej wspólnoty bez animatorów opiekujących się grupami, katechetów-ewangelizatorów, animatorów liturgicznych, muzycznych, dobroczynności, komentatorów itp. Posługi te powinny powstawać na bazie konkretnych potrzeb duszpasterskich bądź środowiskowych, a także osobistych charyzmatów i uzdolnień. Wiąże się z tym także wołanie o koncepcję duszpasterstwa ewangelizacyjno-katechumenackiego; wyjść z kręgu „sakramentalizmu, kulturalizmu i dewocjonizmu” (opcja na rzecz ewangelizacji tożsama w dużej mierze z preferowaną dziś „opcją na rzecz ubogich”); dostrzec i uznać istniejące na terenie parafii grupy, stowarzyszenia, wspólnoty i ruchy oraz podjąć z nimi współpracę w ramach duszpasterstwa środowiskowego; opracować konkretny (albo wybrać jeden z już istniejących i realizowanych przez innych) projekt odnowy duszpasterstwa parafialnego³; dać początek, szczególnie w dużych parafiach miejskich, istnieniu pod-

³ Przykładem mogą tutaj być współczesne propozycje – projekty odnowy parafii: „Nowy obraz parafii” Ruchu dla Lepszego Świata, metoda „ewangelizacyjnych komórek parafialnych”, projekt „parafia wspólnotą wspólnot” oraz program odnowy parafii według projektu „Nowa Wspólnota”. Zob. A. Żądło, *Współczesne propozycje odnowy parafii*, [w:] *Teologia pastoralna*, t. 2, red. R. Kamiński, Lublin 2002, s. 94–108; B. Biela, „Czynić Kościół domem” – ku holistycznej wizji urzeczywistniania wspólnoty parafialnej, [w:] *Teologia w służbie społeczności górnośląskiej*, red. M. Kubista-Wróbel, Katowice 2003, s. 13–27.

stawowych wspólnot kościelnych, stanowiących prawdziwe małe komórki życia parafialnego; powołać do istnienia, faktycznie spełniającą swoją rolę Parafialną Radę Duszpasterską, w której parafia odnajdzie się jako wspólnota. Jest to warunek *sine qua non*, aby duszpasterstwo nabrało cech duszpasterstwa organicznego. Jej funkcję można bowiem porównać do funkcji mózgu w ludzkim organizmie. W parafiach, w których ona istnieje i działa, można osiągnąć koordynację wszystkiego, co się tam robi. Gdy natomiast jej brak, koordynacja taka jest niemożliwa, a życie duszpasterskie parafii bazuje na dwóch odległych od siebie biegunach, czyli na posługującym duszpasterzu i obsługiwanych wiernych.

Stan faktyczny polskiej parafii na przełomie tysiącleci ukazała w referacie „Przemiany społecznej roli parafii w okresie transformacji systemowej” prof. dr hab. Elżbieta Firlit (SGH Warszawa, ISKK SAC). Wyniki badań przeprowadzone przez Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC w 2002 r. ciągle wskazują na duże znaczenie parafii rzymskokatolickiej w codziennym i odświętnym życiu ludzi. Większość badanych ma poczucie silnej więzi z parafią, którą postrzegają nie tylko jako instytucję religijną i elementarną strukturę organizacyjną Kościoła, ale przede wszystkim jako wspólnotę ludzi mieszkających na określonym terytorium, połączonych więziami religijno-społecznymi. Z badań wynika, iż mimo widocznych zmian społecznej roli parafii jej struktura jest wciąż silna, mobilna i otwarta. Na przykład związanymi z parafią czuje się ponad 50% badanych, a w pewnym stopniu około 30%. Z tym jednak, że bardzo wzrasta liczba młodych osób nieczująca związku z parafią (23%). Zdecydowana większość katolików uczestniczy w praktykach religijnych sprawowanych w kościołach parafialnych, a w niektórych kategoriach społecznych – np. rolnicy – kościół parafialny jest niemal jedynym miejscem realizowania praktyk religijnych. Również zdecydowana większość dorosłej ludności finansuje działalność swoich parafii. Czynie to przede wszystkim poprzez składki pieniężne zbierane w trakcie mszy św., poprzez finansowanie budów i remontów tak obiektów sakralnych, jak i całej infrastruktury parafialnej, a także poprzez fundowanie różnych rzeczy do kościoła parafialnego. Duża część dorosłej ludności wykonuje nieodpłatnie różnego rodzaju prace porządkowe w kościele parafialnym i na terenie przykościelnym, a także często na plebani. Powszechne w świadomości społeczeństwa polskiego jest przekonanie, że wierni powinni wspierać Kościół w potrzebach materialnych, przy czym przekonanie to jest nieco częstsze w odniesieniu do świadczeń materialnych na rzecz kościoła parafialnego niż na rzecz duchowieństwa. Z roku na rok wzrasta odsetek osób uczestniczących w działalności charytatywnej na szczeblu parafialnym – w 1991 r. było to 15,4% ogółu dorosłej ludności Polski, w 2002 r. – 35,0%. Na niezmiennym poziomie pozostaje natomiast od kilkunastu lat przynależność społeczeństwa polskiego do ruchów, grup i wspólnot religijnych, działających na terenie parafii – 7,8%. Silnej więzi z parafią towarzyszy od lat nikła partycypacja osób świeckich w decydowaniu o sprawach parafii jako wspólnoty wiernych. Widoczne to jest na poziomie choćby takich podstawowych mikrostruktur wewnątrzparafialnych, jak: Parafialne Rady Duszpasterskie i Parafialne Rady Ekonomiczne, których brakuje w wielu parafiach, a w innych działalność tych instytucji nie zawsze jest widoczna. Jeszcze silniej ten deficyt partycypacji uwidacznia się poprzez nikły wpływ osób świeckich na decydowanie o sprawach parafii jako wspólnoty wiernych – tylko 7,5% ogółu dorosłej ludności Polski ma realny wpływ na decyzje wewnątrzparafialne, mimo że duża część parafian pełni wobec księży parafialnych funkcje doradztwa w rozlicznych kwestiach związanych z materialnymi sprawami parafii.

To odsunięcie świeckich od decydowania o różnych sprawach istotnych w życiu społeczno-religijnym na szczeblu parafii jeszcze silniej petryfikuje stan wyuczonego niezaangażowania w sprawy lokalnego środowiska, charakterystyczny dla dużej części polskiego społeczeństwa, zaś u osób, które chciałyby aktywnie partycypować w procesie decyzyjnym w parafialnych gremiach (a tacy – jak wynika z badań – stanowią 22% ogółu dorosłej ludności), wyzwala stan społecznej frustracji i generuje w świadomości osób świeckich obraz parafii, którą rządzą przede wszystkim księża, świeccy zaś traktowani są instrumentalnie i paternalistycznie⁴.

Trzeci referat ks. dr. Mariana Balickiego dotyczył posługi ewangelizacyjnej w parafii. Był on równocześnie świadectwem – proboszcza z parafii Nisko nominowanego do tytułu „proboszcza trzeciego tysiąclecia” – w jaki sposób realizowana jest na terenie parafii ewangelizacja w ramach funkcji prorockiej, kapłańskiej i królewskiej. Interesujący i twórczy był także panel zatytułowany „Współpraca kapłanów i świeckich w parafii” z udziałem trzech referentów: proboszcza, menadżera i działacza Akcji Katolickiej oraz warsztaty „Proboszcz – duszpasterz czy menadżer?”. Celem pracy w grupach było m.in. ułożenie właściwej hierarchii pomiędzy działaniami wewnętrznymi (budowanie wspólnoty w Chrystusie) i zewnętrznymi (organizacyjnymi, menadżerskimi) w parafii.

Podsumowując dobrze przygotowane i interesujące pod względem merytorycznym XV sympozjum KOINONIA, można za instrukcją *Kapłan, pasterz i przewodnik wspólnoty parafialnej* powiedzieć, iż szerząca się kultura sekularyzmu usiłuje uwięzić kapłana w systemie właściwych jej kategorii myślenia, ogołocić go z podstawowego dla jego życia wymiaru misteryjno-sakramentalnego. Stąd rodzą się przypadki zniechęcenia, które mogą prowadzić do izolacji, do pewnego rodzaju depresyjnego fatalizmu albo do rozpraszającego aktywizmu. Nie brak także takich zagrożeń, jak: biurokracja, traktowanie posługi tylko w kategoriach urzędowych funkcji, tendencja do demokratycznego zrównania wszystkich, planowanie bardziej menadżerskie niż pastoralne. W tych okolicznościach prezbiter nieraz przygnieciony jest balastem struktur nie zawsze potrzebnych, a powodujących w końcu jego przepracowanie, z następstwami szkodliwymi tak dla jego stanu psychofizycznego jak duchowego, a więc zgubnymi dla samej posługi pasterskiej (por. nr 29). Dlatego też każdy kapłan – przewodnik wspólnoty parafialnej powinien sobie odpowiedzieć m.in. na następujące pytania: Jakie podmioty powinny zostać dowartościowane w parafii? Z kim proboszcz powinien podjąć rozeznawanie strategii budowania parafii wspólnotowej i realizowanie taktyki zmian? Jakie w związku z tym powinni podjąć działania świeccy? Kto tworzy „diakonię parafialną”? Jakie powinny być struktura i zasady działania diakonii parafialnej?

---

⁴ Zob. E. Firlić, *Parafia w społecznej świadomości*, [w:] *Kościół katolicki na początku trzeciego tysiąclecia w opinii Polaków*, red. W. Zdaniewicz, S. H. Zareba, Warszawa 2004, s. 143–175.

Ks. PIOTR RYGUŁA

Sprawozdanie z ogólnopolskiego sympozjum „Prawo i polityka wyznaniowa w Polsce Ludowej”, połączonym z II Zjazdem Katedr i Wykładowców Prawa Wyznaniowego
(Kazimierz Dolny 26–28 X 2004 r.)

Już po raz drugi w „Domu Pracy Twórczej” Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego w Kazimierzu Dolnym odbył się zjazd katedr i wykładowców prawa wyznaniowego. Podobnie jak pierwsze, tak i obecne spotkanie połączone zostało z ogólnopolskim sympozjum podejmującym tematykę związaną ze wspomnianą gałęzią prawa. Tym razem przedmiotem spotkania było prawo i polityka wyznaniowa w Polsce Ludowej. Program trwającego trzy dni sympozjum obejmował kilkanaście referatów wygłoszonych w trakcie czterech sesji. Obecne na każdej z sesji osoby mogły wysłuchać trzech wykładów, a po ich zakończeniu uczestniczyć w dyskusji. Ze zrozumiałych względów organizatorzy pomiędzy drugim a trzecim wykładem przewidzieli przerwę, która w praktyce stała się kolejną okazją do wymiany poglądów na poruszane w trakcie wykładów tematy.

Sympozjum otworzył ks. prof. dr hab. Antoni Dębiński, dziekan Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL. Wykład wprowadzający „Zasady relacji prawa do polityki” wygłosił ks. prof. dr hab. Antoni Kość (KUL). Podejmując fundamentalne nie tylko dla tematyki samego sympozjum, ale także dla całego prawa wyznaniowego zagadnienie, prelegent umiejętnie wprowadził słuchaczy w skomplikowany labirynt zależności i niuansów charakteryzujących problematykę relacji polityki do stanowionego prawa.

W trakcie pierwszej sesji „Administracja wyznaniowa i dialog Państwo–Kościół” jako pierwszy wystąpił ks. prof. dr hab. Henryk Misztal (KUL) z wykładem zatytułowanym „Urząd do Spraw Wyznań”. Drugi referat pt. „Porozumienia Rządu i Episkopatu z 1950 i 1956 r.” wygłosił ks. prof. dr hab. Józef Krukowski (KUL, UKSW). Trzecim prelegentem pierwszej sesji był ks. dr Mirosław Kosek (UKSW), który omówił temat „Relacje Episkopat–rząd w optyce wybranych problemów podejmowanych na forum Komisji Wspólnej w latach 1956–1989”. Całość poruszanej w trakcie pierwszej sesji problematyki – dotyczącej aspektów prawnych, politycznych, zagadnień związanych z państwową administracją wyznaniową i próbami dialogu państwo–Kościół – stanowiła doskonale rozwinięte referatu wprowadzającego.

W drugim dniu sympozjum (27 października) odbyły się dwie sesje wykładowo-dyskusyjne. W trakcie pierwszej, dopołudniowej, zatytułowanej „Fundamenty sytuacji prawnej związków wyznaniowych” dr Jarosław Matwiejuk (UwB, ChAT) przybliżył zebraniom temat: „Regulacje prawne w Konstytucji PRL z 22 VII 1952 r.”. W kolejnym referacie dr Jacek Dziobek-Romański (KUL) podjął się omówienia „Statusu prawnego Kościoła katolickiego”. W końcu jako trzeci wystąpił dr Zdzisław Zarzycki (UJ) z interesującym wykładem pt. „Pozycja prawna nierzym-

skokatolickich związków wyznaniowych”. Sesja ta pozwoliła słuchaczom na bliższe zapoznanie się i analizę polskiego ustawodawstwa w kwestiach związanych z wolnością religii, stosunku państwa do Kościoła, procesu nabywania osobowości prawnej przez poszczególne Kościoły i związki wyznaniowe oraz ich aktualnego statusu prawnego.

Sesja popołudniowa drugiego dnia sympozjum zatytułowana „Przejawy instrumentalizacji prawa” dotyczyła bardzo delikatnego, ale istotnego problemu związanego z aplikacją prawa w takich kwestiach, jak wolność słowa, sumienia, wyznania, kultu publicznego, nauczania religii. Pierwszy referat pt. „Stosowanie i interpretacja przepisów oświatowych w latach 1945–1961” w ciekawy sposób wygłosił sekretarz i jeden z współorganizatorów sympozjum ks. dr Artur Mezglewski (KUL). Drugi prelegent, ks. dr Tadeusz Stanisławski (KUL), podjął się analizy diskutowanego obecnie w mediach problemu „Opodatkowanie Kościoła katolickiego”. Po przerwie zgromadzeni na sali goście mogli wysłuchać wykładu ks. dr Piotra Stanisza (KUL) o równie aktualnym temacie: „Ubezpieczenie społeczne duchownych”. Sesja ta dała możliwość bliższego zapoznania się z zagadnieniami będącymi zarówno dzisiaj, jak i w przeszłości przedmiotem niejednej debaty. Przedstawione referaty były tym bardziej cenne, iż oprócz rzeczowej prezentacji unormowań prawnych regulujących omawiane zagadnienia zawierały także wyważone oceny i przemyślane wnioski na wspomniane wyżej tematy, nieobecne nieraz w medialnych debatach.

Czwarta sesja pt. „Elementy sytuacji faktycznej związków wyznaniowych” odbyła się przed południem trzeciego dnia sympozjum (28 października). Pierwszy referat „Założenia antykościelnych działań operacyjnych aparatu bezpieczeństwa w diecezji przemyskiej” wygłosił ks. prof. dr hab. Stanisław Nabywalec (UR). Drugi prelegent, ks. dr hab. Krzysztof Warchałowski (UKSW), w wykładzie zatytułowanym „Nauczanie religii” przeanalizował wybrane kwestie związane z nauką wspomnianego przedmiotu w okresie Polski Ludowej. W końcu dr Andrzej Szymański (UO) wygłosił referat na temat „Represyjne działania władz państwowych wobec Niższego Seminarium Duchownego pw. bł. Czesława w Gliwicach”.

Połączenie sympozjum ze zjazdem katedr i wykładowców prawa wyznaniowego spowodowało, iż uczestnikami spotkania byli pracownicy wydziałów prawa i teologii, wykładowcy prawa wyznaniowego, konstytucyjnego, kanonicznego. Umożliwiło to bardzo ciekawą wymianę poglądów i spojrzenie na omawiane zagadnienia z różnych perspektyw. Szerokie spektrum omawianych zagadnień, wywarzone opinie na trudne nieraz tematy związane z prawem i polityką wyznaniową w minionym okresie historii naszego kraju, możliwość spojrzenia na omawiane problemy nie tylko poprzez pryzmat obowiązującego wówczas ustawodawstwa, ale także oczyma tych, których owo ustawodawstwo dotyczyło, ukazanie prób dialogu pomiędzy władzą państwową a Kościołami i związkami wyznaniowymi z równoczesnym wskazaniem przypadków instrumentalizacji prawa, wszystko to pozwalało słuchaczom na zapoznanie się z interesującą tematyką sympozjum, a równocześnie na wyrobienie sobie całościowego, możliwie najbardziej obiektywnego obrazu relacji państwo–Kościoły w Polsce Ludowej.

Wysiłek organizatorów oraz kameralna atmosfera Domu Pracy Twórczej KUL, położonego w malowniczym Kazimierzu Dolnym, sprawiły, iż spotkanie odbyło się w niezwykle miłej atmosferze. Obradom i kularowym dyskusjom towarzyszył klimat konstruktywnego dialogu pomiędzy przedstawicielami różnych gałęzi prawa. Wyrażając podziękowania bezpośrednim organizatorom oraz Wydziałowi

Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL za przygotowanie tego ogólnopolskiego sympozjum i połączenie go z drugim zjazdem katedr i wykładowców prawa wyznaniowego, można wyrazić tylko życzenie, aby inicjatywa ta w przyszłości była nadal kontynuowana.

Ks. MARIUSZ ROSIK

***Etos i egzegeza* – Międzynarodowa Konferencja Naukowa,
Wydział Filologiczny i Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego
(Katowice 19–20 XI 2004 r.)**

W dniach 19–20 XI 2004 r. odbyła się w Katowicach międzynarodowa konferencja naukowa *Etos i egzegeza*, organizowana przez Wydział Filologiczny i Wydział Teologiczny Uniwersytetu Śląskiego. Uczestnikami konferencji byli bibliści i filologowie z Polski, Włoch, Austrii, Słowacji, Hiszpanii, Czech i Słowenii. Wykład inauguracyjny obrady, zatytułowany: „Translating and Interpreting the Bible for Non-Biblical Scholarship: Dilemmas of a Dilettante” wygłosił Piotr Wilczek, dziekan Wydziału Filologicznego UŚ. Opierając się na materiałach dotyczących dysput biblijnych i teologicznych XVI w., prelegent ukazał konieczność wzajemnej współpracy pomiędzy biblistami i filologami w czasach współczesnych. Honorowy Gość konferencji, Klemens Stock SJ, sekretarz Papieskiej Komisji Biblijnej i były rektor Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie, wygłosił wykład na temat „Il fine proprio dell’esegesi biblica è la conoscenza della persona di Gesù”. Bazując na wybranych tekstach Markowych, Pawłowych i Janowych, prelegent wykazał, że ich autorzy koncentrują się zawsze na osobie Jezusa. Celem egzegezy jest takie poznanie Jezusa, które przeżywane będzie w wierze. Poznanie Chrystusa w konsekwencji prowadzi do poznania Ojca, zgodnie ze słowami: „Nikt nie przychodzi do Ojca inaczej jak tylko przeze Mnie” (J 14, 6). Ks. Henryk Witczyk z KUL wygłosił referat „Il dialogo fra Dio e l’uomo come oggetto principale dell’esegesi”. Swe niezwykle dynamiczne wystąpienie autor kończył słowami: „Egzegeza – jeżeli chcemy ją uprawiać jako interpretację Biblii w Kościele, ale też i we współczesnym świecie – powinna mieć antropologiczno-dialogiczny charakter, a jako przedmiot główny dialog Boga z człowiekiem. Jedynie taka interpretacja, która dobrze odsłania ten dialog, może bardziej skutecznie pomóc ludziom w nim uczestniczyć i jest działaniem nie tylko użytecznym, ale wręcz koniecznym w zsekularyzowanym świecie XXI w.”.

Temat wystąpienia Luisa Sanchez-Navarro z Fakultetu Teologicznego św. Tomasza z Madrytu brzmiał „The Patrocentric Structure of the »Teaching on the Mount«”. Literackie badania nad strukturą pierwszej z pięciu mów Jezusa zamieszczonych w Mateuszowej Ewangelii wskazują, że w jej centrum znajduje się Jezusowe wezwanie do „większej sprawiedliwości” w obliczu Ojca (Mt 6, 1–18). Zdaniem prelegenta, koncentryczna struktura rozdziałów 5–7 Ewangelii Mateuszowej ma swą rację teologiczną: centrum życia ucznia powinna być synowska relacja do Ojca niebieskiego. Zasadą tej relacji jest sprawiedliwość wyrażająca się w konkretnych czynach, głęboko wewnętrznie umotywowanych. Petr Marecek z uniwersytetu w Ołomuńcu mówił na temat „Il miracolo alle nozze di Cana. L’inizio dei segni di Gesù (2, 1–12)”. Prelegent w taki sposób interpretuje wydarzenie w Kanie, aby ukazać, że celem misji Jezusa jest przywrócenie radości

i pełni życia. O ile w wypadku Mateusza początek misji Jezusa zakotwiczony jest w błogosławieństwach kazania na Górze, o tyle Jan wykorzystuje dar znakomitego wina jako symbol jakości życia, do którego wzywa Jezus wierzących w Niego. Jorge Morales Rios z Papieskiego Ateneum Antonianum w Rzymie zaprezentował rozważania na temat „Lo Spirito Santo e la conoscenza del mistero di Gesù: alcune riflessioni attorno a Mc 12,35–37”. Prelegent dowodził, że nie ma innej możliwości wejścia do królestwa Bożego, jak poprzez osobiste przyjęcie Jezusa. Do zrozumienia tej prawdy przyczynia się sam Duch Święty. Anna Kucz z Uniwersytetu Śląskiego zaprezentowała rozważania, którym nadała tytuł „Coraggio! Sono Io! Non abbiate paura!» Due riflessioni sulla paura e sulla tempesta”. Osobiste przeżycia autorki stały się impulsem do niezwykle ciekawej interpretacji biblijnej perykopy o ucieszeniu burzy przez Jezusa. Refleksje te przerażają się w rozważaniu na temat lęku, jego przyczyn i natury. Ostateczną odpowiedzią na wewnętrzne lęki ludzkie może stać się wiara, zgodnie z wezwaniem Jezusa: „Odwagi! Nie bójcie się! Ja jestem!” Referat Massimo Grilli z Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie nosił tytuł „Analisi pragmatica del testo biblico”. Zajmując się tekstem Mt 28, 16–20, autor ukazuje model Kościoła, którego zadaniem jest misja ewangelizacyjna prowadzona przez uczniów, którzy stają się gwarantem przekazywanego orędzia. Misyjność Kościoła powinna być rozumiana jako wychowanie do etyki odpowiedzialności, polegającej na prawej intencji i działaniu w zgodności z wolą Boga.

Maksymilian Matjaz z Uniwersytetu w Lublanie podjął zagadnienie „Die Jünger bei Markus und das Motiv der Furcht”. Analizując opowiadanie o ucieszeniu burzy przez Jezusa, autor dochodzi do wniosku, że pojawiający się tam motyw strachu uczniów ma podwójny aspekt: jest wyrazem doświadczenia świętości Boga w działaniu Jezusa i w Jego Osobie, a jednocześnie pokazuje stan wyzwania tego, co ludzkie. W ten sposób lęk i wiara nie są alternatywą, lecz są z sobą ściśle powiązane. Tadeusz Aleksandrowicz z Uniwersytetu w Katowicach przedstawił refleksję na temat „Soli Deo honor et gloria» – Autour de la pragmatique du texte”. Referat stanowił ciekawe studium nad łacińską formułą, która zresztą umieszczona została na katowickiej katedrze. Prelegent postuluje, aby w interpretacji pragmatycznej treści formuły nie pomijać aspektów historyczno-literackich. Przemysław Marciniak (US) podjął temat „Modern Theatre Theory vs. Mediaeval Text. The Case of Byzantine Theatre”. Przedmiotem refleksji był bizantyński tekst dotyczący biblijnej sceny ukazującej trzech młodych mężczyzn w ognistym piecu. Spektakl, wystawiany na podstawie tego tekstu, może być odczytywany na różnych płaszczyznach jako pokonanie szatana przez chrześcijan, jako symbol odmowy chrześcijan do składania hołdu cesarzowi Rzymu czy wreszcie jako historia chrześcijan ortodoksyjnych, odmawiających uznania zwierzchnictwa papieża. Uniwersytet Warszawski reprezentowała Katarzyna Marciniak, z referatem „Cicero at Thermopylae”. Prelegentka dowodzi, że etos starożytnej Grecji wzbogacony został przez rzymskiego wieszacza elementami zaczerpniętymi z rzymskiej aksjologii. Epitafia pisane w oparciu o dystych Cyserona przedostały się do niemal wszystkich kultur krajów Europy Zachodniej. „Modern Approaches to Greek Tragedy” – to tytuł referatu Jana Kucharskiego z Katowic. Prelegent, analizując współczesne podejścia do tekstu antycznego, ukazuje, że ich wspólną cechą jest odmienną od dotychczasowego punkt wyjścia w badaniach. Tekst nie jest traktowany jako gotowy do odbioru komunikat, lecz tekstem, do którego trzeba dotrzeć poprzez skrupulatne badanie kontekstu.

Konferencja w Katowicach stała się także okazją do uczczenia jubileuszu 70. rocznicy urodzin prof. Klemensa Stocka, byłego rektora Papieskiego Instytutu Biblijnego w Rzymie i obecnego wykładowcy tegoż Instytutu, a także sekretarza generalnego Papieskiej Komisji Biblijnej. Z tej okazji przygotowany został Festschrift zatytułowany „On His Way. Studies in Honour of Professor Klemens Stock, S.J. on the Occasion of his 70-yh Birthday”, wydany przez Księgarnię św. Jacka, pod redakcją ks. Artura Maliny, gospodarza konferencji. Kontrybutorami artykułów do książki jubileuszowej są uczniowie profesora Stocka. Nie dziwi więc fakt, że wiele tekstów koncentruje się wokół zagadnień związanych z ewangelią Markową, która przez lata była przedmiotem szczególnego zainteresowania Jubilata. Uroczystemu wręczeniu książki towarzyszyło wzruszenie zarówno ze strony przyjmującego, jak i autorów publikacji.

Konferencja *Etos i egzegeza* na stałe wpisze się w historię bibliistyki polskiej, a miejmy nadzieję, także międzynarodowej. Bardzo dobra organizacja spotkania, życzliwa atmosfera, kompetencje prelegentów i ożywiona dyskusja – wszystko to uczyniło katowickie spotkanie intelektualną uczcą dla jego uczestników.